

ILMATIETEEN LAITOS
METEOROLOGISKA INSTITUTET
FINNISH METEOROLOGICAL INSTITUTE

Hybridikirjastosta virtuaalikirjastoksi

STKS seminaari 11.3.2013

Ilmatieteen laitos

- Sää- ja ilmastopalvelu ja -tutkimus, ilmanlaadun seuranta ja – tutkimus, merentutkimus kaukokartoitus, avaruustutkimus
- 665 htv, 340 htv tutkijoita (FTE luku) (2012)
- 292 ennakkotarkastettua julkaisua (2012), 7 väitöstä (2009)
- TOP-20 tutkimus (2003-08): IL oli toisella sijalla julkaisuissa
- Budjetti n. 68 milj., josta n. 26 milj. ulkopuolista (2011)
- Toimipaikkoja Kumpulan lisäksi Sodankylässä, Rovaniemellä, Kuopiossa, Tampereella, Jokioisissa
- Kirjastossa v. 2009 3htv (1 eläkkeelle v. 2010 alusta) / nyt 1 henkilön 60 % työaika

Hybridikirjasto

- Kirja-aineisto pääosin paperisena (yksittäisiä sähköisiä kirjoja)
- Paperilehdistä suurin osa myös sähköisiä
- Asiointi suurimmalta osin portaalin, sähköpostin ja kirjaston webbisivujen kautta (oman henkilökunnan asiointi paikanpäällä väheni tai oli pääosin itsepalvelua)
- Sähköiset lehdet lehtiportaalin kautta käytävissä
- Saapuvat vaihdot lopetettu (joitain vaihtoja vielä tuli)
- Lehtiportaalin ylläpito kirjastolla
- Julkaisurekisterin hallinnointi ja raportointi
- Julkaisuarkiston ylläpito laitoksen julkaisujen osalta
- Tietopalveluihin liittyvien webbisivujen ylläpito

Virtuaalikirjasto

- Kirjasto jatkaa sisäisenä tietopalveluna (n. ½ htv)
- Ei paperisia käsikirjastoja
- Sähköinen lainakokoelma (EBL n. 60 000 teosta), maksetaan vain niistä mitä käytetään, omistettava kirjakokoelma muodostuu käyttäjien valitsemana (PDA)
- Uudet työhuonekirjat pyritään hankkimaan sähköisinä
- Paperikirjat ja -lehdet työhuoneisiin jääneitä lukuun ottamatta kampuskirjaston omistuksessa, varastokirjastossa tai poistettu
- Yksiköt hankkivat muut kuin sähköiset työhuonekirjat itse
- Kampuskirjasto toimii laitoksen ”paperikirjastona” (sopimus)
- Lehdet sähköisinä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta (osa sähköisten lehtien paperikylkiäisistä menee suoraan kampuskirjastoon, muut suoran yksiköihin)

Virtuaalikirjasto

- Paperilehdet suoraan yksiköihin (ei keskitettyä saapumisvalvontaa)
- Lehtien hankinta ja lehtiportaalin ylläpito siirtynyt pääosin ulkopuoliseen hoitoon
- Lehtihankintojen koordinointi laitoksessa ja yhteydet HYK:iin (sopimusasiat)
- Vaihtojen lähettäminen lopetettiin (omat julkaisut Heldassa)
- Tieteellisten julkaisusarjojen painatukseen liittyvät asiat (ISBN, UDK, painoyhteydet, tarkastus jne.)
- Julkaisuarekisterin hallinnointi ja raportointi (tekijät syöttävät tiedot itse)
- Julkaisuarkiston ylläpito laitoksen julkaisujen osalta
- Tietopalveluihin liittyvien verkkisivujen ylläpito

Muutoksen taustaa

- IL:n kirjaston yhdistämisestä Kumpulan kampuskirjastoon neuvoteltiin jo ennen laitoksen siirtoa Kumpulaan 2005
- Kirjaston lopettamisajatuksot aktivoituivat Merentutkimuslaitoksen jaon jälkeen (MTL:n kirjasto jaettiin IL:n ja SYKE:n kesken)
- Ministeriölle luvattu yhteistyötä kampuksella
- E-lehtien tulo siirsi pääosan käyttäjistä verkkoon
- Fyysisten asiakkaiden väheneminen (sijainti)
- Tila muuhun käyttöön (auditorio)
- Yksi kolmesta eläkkeelle lähiaikoina (muutos autioloaikoihin?)
- Tutkimuksen infrastruktuuriselvityksen vaikutus?

Miksi muutos oli mahdollista näin nopeasti

- Laitoksen tutkimusalat käyttävät pääosin lehtiä
- Käyttäjät tottuneet saamaan aineistonsa sähköisinä lehtinä (paineita oli saada lisää vanhoja vuosikertoja)
- Hankittiin lisää sähköisten lehtien vanhoja vuosikertoja
- Fyysisten asiakkaiden väheneminen (sijainti ulkopuolisille ja oma henkilökunta käytti sähköisiä aineistoja)
- Laitos jo mukana Helkassa (helpompi ja halvempi siirto kampuskirjaston kokoelmiin)
- Kampuskirjaston myönteinen asenne

Sopimus HYK:n kanssa

- **Kumpulan kampuskirjasto toimii IL:n kirjastona**
 - Kirjaston tietoaineiston, tilojen ja työvälineiden käyttö
 - Tiedonhankinnassa avustaminen
 - Kaukopalvelu, koulutuspalvelut ja tuki tutkimusryhmille hinnaston mukaan tarvittaessa
 - Julkaisuarkistopalvelu

Sopimuksen sisältö

- IL:n henkilökunta käyttää kampuskirjastoa kuten HY:n henkilökunta (poikkeus: ainoastaan aukioloaikana)
- Kaukopalvelu, hankintapalvelu työhuonekirjoille kuten HY:n henkilökunnalle (sama hintaryhmä)
- Ei työhuonekokoelmia, 6 kk:n laina
- IL:n käytössä vain itse hankitut e-lehdet, osasta (8 kpl) menee paperiversio kampuskirjastoon, muut paperilehdet suoraan yksiköihin (ei keskitettyä saapumisvalvontaa)

Alueyksiköiden palvelu kampuskirjastosta ”kaukopalveluna”

Sopimuksen taustaa

- Maaliskuussa 2009 neuvottelu IL / HY Mat. luonnontieteellinen tiedekunta ja kampuskirjasto, jossa sovittiin IL:n kirjastopalveluiden hankinnasta kampuskirjastosta
- Aikataulu nopea: kokous 17.3., tilat IL:ssä oltava tyhjä kesäkuun lopussa (lainaus loppui huhtikuun lopussa ja kirjasto suljettiin toukokuun lopussa, kirjastotila tyhjä Juhannukseen mennessä, varastotilat tyhjennettiin myöhemmin)
- Kilpailutus > perustelumuistio (HYK ainoa ja sopivin)
- Samaan aikaan tyhjjeni myös MTL:n kirjaston osuus IL:stä
- Ei henkilöstösiirtoja kampuskirjastoon

Aineiston siirto ja omistus

- Kampuskirjastoon siirrettiin sen haluama painettu aineisto (ne lehdet, joita siellä jo oli täydennettiin ja muutamia lisättiin, suurin osa kirjoista ja vähän sarjoja; pääasiassa uudempaa materiaalia)
- Lopuista Varastokirjastoon sieltä puuttuvat
- Loppuosa laitettiin laitoksessa ja kampuskirjastossa jakoon tai hävitettiin suoraan
- Kampuskirjastoon siirretty aineisto siirtyi HYK:n omistukseen (ei omaa kokoelmaa)

Sopimuksen sisältö

- Sopimus voimassa 31.12.2013 saakka, josta jatkuu vuoden kerrallaan ellei irtisanota (kirjallinen irtisanomisaika 6 kk)
- Sopimuksessa ei makseta kokoelmatiloista, mutta osana kokoelmapalveluja myös kokoelmien hoidosta
- v. 2009 ja 2010 maksettiin IL:n kokoelmien käyttöön saattamisesta (IL jo aikaisemmin osana Helkaa, joten ei konversiota tms.)
- Laskutus 2 kertaa vuodessa
- Seurantakokous vuosittain (palvelunmuutokset, laatu ja laajuus)

Sopimuksen sisältö

- Vuosittain maksetaan erikseen v. 2013:
 - Paikallis- kokoelma ja tieteenalapalveluista (n xx e)
 - Julkaisuarkiston (Helda) ylläpidosta (IL ylläpitää itse aineistoa) (xxx e)
 - Laskutus kaksi kertaa vuodessa
 - Aluksi painetun ja sähköisen aineiston hankinta sekä lehtiportaalin ylläpito olivat kampuskirjastolla, mutta uudesta sopimuksesta ne poistettiin
 - Syy: paperikirjahankinnat vähäisiä, lehtihankinnat ja lehtiportaali siirtyivät välittäjän hoitoon

Huomioita muutoksen yhteydessä

- Koordinoitiin paperilehdet / IL:ään vain e-lehti
- HYK / IL e-aineiston käyttö (kuka saa käyttää ja missä)
- Paperilehti kampuskirjastoon / e-lehti IL:n verkkoon (pari ongelmaa käyttöön saannissa, 1 lehti ei hyväksynyt järjestelyä > paperilehti myös IL:ään)
- Paperilehtien sijainti IL:ssä (missä ja kuka hoitaa)
- Työhuonekirjat ja käsikirjat (minne ja kuka hoitaa)
- Henkilökunnan saamien kokousjulkaisujen kohtalo
- Ulkoistetaanko lehtiportaalin ylläpito (aluksi Kampuskirjastolla, nyt LMTiedolla)

Vaikutuksia tutkijan kannalta (kysely kevät 2010)

Mielipiteesi tieteellisen erikoiskirjaston lakkauttamisesta tiedonhankinnan kannalta

- erikoiskirjastoja ei lainkaan tarvita 4,9% 3
- erikoiskirjastojen merkitys on vähäinen 21,3% 13
- ei vaikuta tiedonhankintaan 19,7% 12
- vaikeutti tiedonhankintaa ja vähensi kirjojen lukemista 49,2% 30
- vaikeutti oleellisesti tutkimustyötä 11,5% 7
- **Kysymykseen vastanneet: 61 (ka: 3,4)**

Vaikutuksia tutkijan kannalta (kysely kevät 2010)

Mielipiteesi kirjaston lakkauttamisesta (julkisena tilana)

- erinomaista että tilat saadaan muuhun käyttöön 9,5% 6
- hyvä että tiloja vapautuu 7,9% 5
- samantekevää 27% 17
- (paha juttu 28,6% 18
- erittäin ikävä juttu 27% 17

- **Kysymykseen vastanneet: 63 (ka: 3,6)**

Vaikutuksia tutkijan kannalta (kysely kevät 2010)

Menettkö kirjoja ja muuta materiaalia jota olisit tarvinnut

- en yhtään 25% 16
- muutamia 25% 16
- en osaa sanoa 25% 16
- paljon 12,5% 8
- erittäin paljon 12,5% 8

- Kysymykseen vastanneet: 64 (ka: 2,6)

Vaikutuksia tutkijan kannalta (kysely kevät 2010)

Luetteloitko omaan hyllyyn hankkimasi kirjat johonkin julkiseen rekisteriin

- kyllä 3,5% 2
- ei **96,5%** 55
- 33. Minne
- Osa on LITin omassa rekisterissä, kaikkia ei ole missään.
- Jos hankin itse omalla rahalla, ei mitään syytä rekisteröidä.
- Kirjaston muuton jälkeen varmaankaan en aikaisemmin ne olivat laitoksen ja sitä kautta yliopiston tietokannassa.
- Miksi pitäisi olla kenellekään tilivelvollinen itse ostamistaan kirjoista? Toisaalta tällaista tietoa jos olisi, niin tutkijat voisivat lainailla kirjoja toisilleen eikä jokaisen tarvitsisi hankkia omaa.
- Onko jossain tällainen rekisteri, jota voisi hyödyntää?

- Kysymykseen vastanneet: 57 (ka: 2)

Vaikutuksia tutkijan kannalta (kysely kevät 2010)

Mielipiteesi käsikirjastojen tärkeydestä

- ei tarvita 6,3% 4
 - tarvitaan harvoin 25% 16
 - yhdentekevää 3,1% 2
 - tärkeä 34,4% 22
 - erittäin tärkeä 31,3% 20
-
- **Kysymykseen vastanneet: 64 (ka: 3,6)**

Vaikutuksia tutkijan kannalta (kysely kevät 2010)

Miten katsot Kumpulan kampus / muun kirjaston korvaavan Dynamicumin kirjaston

- erinomaisesti **19%** 12
- hyvin 11,1% 7
- en osaa sanoa 23,8% 15
- puutteellisesti 25,4% 16
- huonosti **20,6%** 13

- Kysymykseen vastanneet: 63 (ka: 3,2)

Vaikutuksia tutkijan kannalta (kysely kevät 2010)

Löydätkö Kumpulan kampuskirjastosta haluamasi aineiston

- helposti **41,8%** 23
- viiveellä 34,5% 19
- en lainkaan 23,6% 13

- Kysymykseen vastanneet: 55 (ka: 1,8)

Vaikutuksia tutkijan kannalta (kysely kevät 2010)

Tarvitsisitko tilaa, jossa voit bongata tieteellisiä kirjoja, jotka avartavat tieteellistä maailmankatsomustasi, jossa olisi keskitetysti uusimpia alasi erikoislehtiä ja ajankohtaisia uusia meteorologiaa tai ilmastonmuutosta koskevia kirjoja selattavaksi

- en koskaan 13,3% 8
- joskus 36,7% 22
- en osaa sanoa 10% 6
- melko usein 25% 15
- usein 15% 9

- Kysymykseen vastanneet: 60 (ka: 2,9)

Vaikutuksia tutkijan kannalta (kysely kevät 2010)

Oletko löytänyt sellaisen paikan Kumpulan kampuskirjastossa

- kyllä 15,4% 8
- en **84,6%** 44

- Kysymykseen vastanneet: 52 (ka: 1,8)

Vaikutuksia tutkijan kannalta (kysely kevät 2010)

Kirjakahvila ja muita kommentteja

- Työntekijöistä 9 kaippaa usein; 15 melko usein; 22 joskus viihtyisää lukunurkkaa tilaa, jossa voit bongata tieteellisiä kirjoja, mihin tulisi Science, New Scientist, Nature, Scientific American, Tiede, Tähdet ja Avaruus, Tietokone, Optio, Kielikello yms. 'yleiset ja kevyehköt' rentoutuslukemiset joita voisi siellä helposti käydä selaamassa! Ehdotettiin että ko. 'bongaushyllyn' kirjat voisivat olla lainattuna Kumpulasta Dynamicumiin 'aulakirjoiksi'/näyttille? Talon sisällä noita kirjoja voisi ottaa parin päivän 'kopiointi/seläilulainaan', tai sitten ne voisivat vain olla lehtitilassa luettavissa. Myös kotimaiselle (yleistajuiselle tieteelliselle) kirjallisuudelle pitäisi ehdottomasti olla oma hylly, niitä kun ei kirjastosta tule ikinä erikseen haettua!
- Lehdet netti korvaa nykyään aika hyvin, mutta ei käsikirjoja.
- Kirjasto on keskeinen mutta hiljainen vaikuttaja. Tuntuu siltä että ne tahot jotka sen lakkauttivat eivät ymmärrä sen olemusta.
- Alueosastojen kirjastotarpeita ei ole huomioitu lainkaan

Vaikutuksia tutkijan kannalta (kysely kevät 2010)

- **Kun IL:n kirjasto suljettiin:**
 1. **Käsikirjat menetettiin, osa siirrettiin Kuopioon**
 2. **Vaihtojulkaisujen kertyminen ja lähettäminen muille loppui**
 3. **IL:n säästyneiden kirjojen lainaajamäärä kasvoi 14 kertaiseksi: 500 -> yli 7000, lisäksi ulkopuoliset käyttäjät (HY 39000vak + 30000 a)**
 4. **Kirjastopalvelut muuttuivat sähköisistä paperisiksi, yliopistokirjaston e-aineistoja voi käyttää vain kirjastorakennuksessa, ja digimuotoinen tallennus on estetty. Kirjojen lainaus väheni keskitettyjen omien kokoelmien hajottua,**
 5. **Uutuuskirjat ostetaan omaan hyllyyn lainaamisen sijaan:**
 6. **IL:n HY:lle ostamien kirjojen kokoelma: Usea ryhmäpäällikkö on kieltänyt tutkijoita luovuttamasta IL:n rahoilla ostettuja kirjoja yliopistolle. Myös projektien tutk.sopimukset saattavat estää sen.**
 7. **Omiin hyllyihin ostettuja uutuuskirjoja/kokousjulkaisuja ei viedä rekisteriin, erillisrekisteriä laitoksen sisäisistä kokoelmista ei ole**
 8. **Yliopiston e-aineiston käyttö viereisestä rakennuksesta ei onnistu**
 9. **Jokaista yo:n e-aineiston 1 vrk:n käyttökertaa varten tulee anoa erillinen lupa (mahd. kaikille Helka-kortin käyttäjille) -> byrokratiaa, viivästyksiä,**
 10. **Kaukopalvelu hidastui ja kallistui**

Tilanne nyt

Kampuskirjaston käytön määrää vaikea selvittää, koska laitoksen tutkijat ”ulkopuolisia” kuten muutkin

Oletettavasti käyttö melko vähäistä

Paperilehtiä ei ole kaivattu, totuttu e-lehtiin (melko laaja vanhojen vuosikertojen sähköisenä kokoelma)

Tuottavuutta mittaavat kansainvälisesti referoitujen artikkeleiden määrä ja julkaisupisteindeksi kasvanut

Hyödyt / haitat ?

- Ulkopuoiset asiakkaat (harrastajat, opiskelijat jne.), vanhan paperiaineiston käyttäjät

Mitä kannattaa tehdä ennen kirjaston lopettamista tai yhdistämistä

Jokainen tapaus on omansa, kokonaan ei voi monistaa jotain toista tapausta

Tarpeeksi pitkä siirtymäaika

Selvitettävä etukäteen sopimukset ja kustannukset

Otettava käyttäjät mukaan ja selvitettävä mitä vaikutuksia muutoksella on

Päätettävä mitä tehdään ja missä järjestyksessä

Henkilöstövaikutukset?

"Kirjat eivät enää sotke työpöytää. Niiden paikalla on kuvaruutu ja puhelin. Kuvaruudulta on pääsy kaikkiin kirjoihin ja kaikkeen informaatioon. Luettavat sivut voi avata kuvaruudulle. Kuvaruudun voi jakaa kahtia, neljään osaan tai vaikka kymmeneen osaan, jos useita tekstejä halutaan tutkia samanaikaisesti... Elokuvat, äänitteet, radio, televisio: nämä kirjan korvaajana pidetyt uudet välineet tulevat itse asiassa muodostamaan uuden kirjan, josta tulee kaikkein voimallisin inhimillisen ajattelun levittämisen väline."

Belgialainen Paul Otlet (UDK kehittäjä) 1934 (*Traité de documentation*)

Kirjassa : Antti Wiio, Kun tietotekniikka muutti maailmaa (s.233), Deltakirja, Espoo, 2007.

http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=hSyfZkVgasI

http://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Otlet

Yhteystiedot

- **ERIK PALMÉNIN**
AUKIO 1
00560 HELSINKI

www.ilmatieteenlaitos.fi